

References (in Latin): Translation / Transliteration/ Transcription:

1. Solovjova, T.V., 2014. The strategy of the "blue ocean" as a new form of market relations. *Magisterium*, 56, PP.102-105.
2. What is Blue Ocean Strategy? <http://guides.wsj.com/management/strategy/what-is-blue-ocean-strategy>.
3. Ravliik, N., 2014. Innovation of value and methods of its realization in the modern market. *Galician Economic Herald: TNTU*, 44(1), PP. 49-54.
4. Bilen'kij, O.U., 2011. Influence of uncertainty of the environment on formation of the strategy of development of feed industry. *Economic strategy and prospects for the development of trade and services*, 1(49), PP. 325-332.
5. Kochkina, N. I., 2015 Estimation of the effectiveness of the white ocean strategy for the Ukrainian wine-making industry. *Herald KNTU*, 8, PP. 25-31.
6. Belova, T.G., Belova, T. G., Krajnyuchenko, O.F., Bezpalko, O.V., 2014. Methodical approaches to the formation of a strategic set of enterprise. *Formation of market relations in Ukraine*, 6, pp.123-128.
7. Kipa, D.V., 2014. Obr'untuvannya voboru konkurentnoi strategii pidpriemstva. *Development Economics*, 4, pp. 110-115.
8. Volosov, A.M., 2018 Classification of competitive advantages of retail enterprises. *Economic strategy and prospects for the development of trade and services: HDUHT*, 2 (28). PP. 88-100. DOI: 10.5281/zenodo.2535266
9. Chorna, M.V., Bugrimenko R.M., Zonvire O., 2018 Technology of formation of competitive advantages of a trading enterprise: *HDUHT*, 1 (27). – PP. 47-55. DOI: 10.5281/zenodo.1303803
10. *Statistical Yearbook of Ukraine for 2017, 2017*. State Statistics Committee of Ukraine. Kyiv: Konsultant 552 p.
11. *Statistical Yearbook "Kharkiv Oblast in 2017"*, 2017. Kharkiv: The Main Department of Statistics in the Kharkiv Region, 573 p.
12. Official site of the State Statistics Committee.
13. Official site of the State Statistics Committee.
14. Bugrimenko R.M., Smirnova P.V., Zonvire O., 2018. Features of activity of enterprises of trade in modern conditions. *Technology of formation of competitive advantages of a trading enterprise: HDUHT*. 2 (28), PP. 77-88., DOI: 10.5281/zenodo.2535190

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2019; 3(204): 56-64

УДК 336:368

JEL classification: G22, C53, H32, H69

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2019/204-3/8>

Л. Шірінян, д-р екон. наук, проф.

ORCID ID: 0000-0002-8349-2113,

С. Бойко, канд. екон. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0002-1333-0397,

О. Толстенко, канд. екон. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0002-1897-2110

Національний університет харчових технологій, Київ, Україна

АНАЛІЗ І ПРОГНОЗУВАННЯ НАДХОДЖЕНЬ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ВІД ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Присвячено аналізу надходжень до Державного бюджету України від податку на прибуток страхових компаній (НППС). Аргументовано можливість збільшення податкової віддачі страховиків і вдосконалення оподаткування шляхом запуску диференційованого оподаткування прибутків страховиків за окремими видами діяльності. Показано наявність циклічних коливань як абсолютних, так і відносних показників, що дало змогу провести еволюційну періодизацію оподаткування страхових компаній. У межах факторного аналізу визначено кореляцію у вигляді функціональної залежності для показника НППС, де основними факторами є активи страховиків, валові страхові премії, кількість страховиків.

Ключові слова: податок на прибуток, страхові компанії, диференційоване оподаткування прибутків, прогнозування, регресійний аналіз, багатфакторна модель, Зведений бюджет України.

Постановка проблеми. Сталий соціально-економічний розвиток країни передбачає наявність достатнього обсягу коштів для покриття потреб суспільства, що досягається ефективним податковим регулюванням. Станом на кінець 2018 р. податкові надходження покривали лише 78,9 % видаткової частини бюджету і становили 983,35 млрд грн проти 1250,19 млрд грн видатків Зведеного бюджету України (у 2017 р. – 828,16 млрд грн проти 1056,97 млрд грн, відповідно) [1–2], що виявляє проблему виконання податками фіскальної функції та потребує розв'язання.

Страхові організації є специфічними суб'єктами господарської діяльності – платниками податків. Вони можуть надавати не лише страховий захист, а й акумулюють значні грошові кошти, займаються інвестиційною діяльністю й беруть участь у перерозподілі грошових фондів. Саме тому природно очікувати вплив страховиків на формування валового внутрішнього продукту країни й державного бюджету. Водночас дані свідчать про досить малі частки страхування у формуванні державного бюджету: у 2017 р. із понад 2500 великих платників податків представлено лише 15 страхових компаній [3] (у 2016 р. із понад 1700 великих платників податків лише близько 1 % припадало на страхові компанії) [4].

Нині частка страхування у ВВП країни становить близько 1 %, у той час як у країнах із розвинутою економікою цей показник становить від 6 до 15 % (Німеччина – 7 %, Бельгія – 8 %, Франція – 11 %, Японія – 10 %) що виявляє проблему й потребує розв'язання. Невідповідність фіскального потенціалу страховиків і вагомості у складі великих платників податків, малі частки страхування у ВВП дають підстави для детальної оцінки надходжень податків від страхових компаній.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми оподаткування страхових компаній і формування їхнього фіскального потенціалу порушувалися у працях українських учених А. Василенко [5], О. Гаманкової [6], О. Гнатуш [7], О. Жам [8], О. Кисельової [9], Р. Островерхої [10], О. Сидоренко [11], О. Тимошук [12], Л. Шірінян [13], Т. Яворської [14] і практиків страхової справи О. Завади [15], О. Машаро та О. Сосіса [16]. Незважаючи на велику кількість публікацій частина проблеми залишається невирішеною, відчувається брак науково-практичного оцінювання.

У 2012 р. **Верховна Рада України** повернула страховиків до старої системи оподаткування, що діяла до прийняття Податкового кодексу України. В останньому

зазначено, що при здійсненні страхової діяльності юридичними особами – резидентами ставки податку встановлюються в таких розмірах: 3 % – при отриманні доходу внаслідок виконання договорів з інших видів страхової діяльності; 0 % – при отриманні доходу внаслідок виконання договорів із довготермінового страхування життя та пенсійного страхування у межах недержавного пенсійного забезпечення. Таким чином, оподаткування доходу від страхової діяльності залишається чинним дотепер, що може створювати неринкові переваги для сектора страхування порівняно з іншими ринками. Актуальним є пошук нових моделей оподаткування страховиків.

Варто зазначити, що у проєкті Стратегії розвитку фінансового сектора України на період до 2015 р. було задекларовано низку пріоритетних завдань, серед яких стосовно страхування розглядалася можливість застосування податкових стимулів із метою забезпечення реального сектора національної економіки необхідними інвестиційними ресурсами. Однак, такий підхід не був реалізований. Подібний підхід був розглянутий А. Василенко, яка запропонувала методи податкового стимулювання інвестицій у цінні папери [17, с. 130].

Дослідник О. Кисельова підкреслила наявні недоліки оподаткування доходів страховиків від здійснення операцій з технічними резервами [18, с. 221].

На думку О. Завади чинна система оподаткування доходів страховиків є компромісною й до переходу до оподаткування прибутку не були готові ані держава, ані ринок [15, с. 44].

Автори О. Сосіс та О. Машаро розглянули альтернативну можливість уведення різних податкових ставок для різних видів страхування [16, с. 39].

Новим і цікавим є підхід наукової групи Л. Шірінян щодо впровадження диференційованих ставок оподаткування прибутків страховика за різними видами діяльності: фінансової, інвестиційної, основної операційної й іншої операційної діяльності [19–20]. Такий підхід був запропоновано у 2012 р. Він поки що не знаходить реалізації у практиці страхового бізнесу й потребує удосконалення з урахуванням нинішніх реалій.

Загалом науковці звертають увагу на використанні страхування для ухилення від сплати податків. Це перешкоджає економічному розвитку країни та страхового підприємництва. Така проблема залишатиметься нерозв'язаною доти, доки не відбудеться перехід страховиків до загальної системи оподаткування прибутку або поки не буде знайдено інше розв'язання проблеми.

По-друге, через недостатність науково-практичного оцінювання і впровадження чимало рішень стосовно оподаткування страхової галузі не ухвалюються або приймаються лише на підставі пояснювальних записок центральних органів виконавчої влади. Як наслідок, функціональні характеристики вітчизняного страхового ринку не відповідають реальним потребам суспільства.

По-третє, науковці та практики акцентують увагу переважно на оподаткуванні як інструменті регулювання розвитку страхового ринку в Україні, проте нівелюють проблематику фіскальної функції в контексті сучасних викликів українського суспільства, залишається поза увагою прогнозування податкових надходжень на основі факторного аналізу. Актуальним є пошук можливостей збільшення податкової віддачі страховиків.

Методологія дослідження базується на оцінюванні макроекономічних показників страхового ринку й даних про надходження до Зведеного бюджету України. У роботі використано трендовий аналіз на основі динамічного підходу та регресійний аналіз у середовищі MS Excel для економіко-статистичних розрахунків.

Динамічний підхід для оцінювання податку на прибуток полягав у дослідженні часової еволюції макроекономічних показників. Такий підхід дає змогу визначити основні тенденції розвитку страхового ринку, виявити наявність або відсутність коливань макроекономічних показників і значень надходжень податку на прибуток страховиків до Зведеного бюджету України. Відповідні тренди в динаміці податку на прибуток страхових компаній України дають змогу визначити темпи змін і прогнозні значення базових величин дослідження в часовому вимірі.

Регресійний аналіз виконано на основі висунування й перевірки гіпотези стосовно факторної залежності показника надходжень податку на прибуток страхових компаній від ключових показників розвитку страхового ринку. Факторними ознаками моделі слугували такі показники як кількість страхових компаній, кількість укладених договорів, розмір активів страховиків, валових страхових премій, базова ставка податку на прибуток підприємств, ВВП країни.

Інформаційними джерелами аналізу слугували звітні дані Державної казначейської служби України [21] і Міністерства фінансів України [1–2] щодо рівнів фактичних надходжень податку на прибуток страхових компаній до бюджету, офіційні звіти Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [22] щодо рівнів нарахованих до сплати податку на прибуток страхових компаній. Часовий інтервал дослідження становить 12 років (2007–2018), що зумовлено наявністю оприлюдненої статистичної інформації. Для порівняння макроекономічних даних на світовому рівні ми обрали як валюту американський долар (позначено символом \$).

Податкові надходження страховиків формують дохідну частину бюджетів різного рівня: податок на додану вартість – Державного бюджету України; податок на прибуток – Державного бюджету України й обласних бюджетів; податок на доходи фізичних осіб – Державного бюджету України й обласних бюджетів, міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, міст Києва та Севастополя, районних бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад; податок на майно зараховується до бюджетів місцевого самоврядування [23]. Представлена стаття обмежується дослідженням податку на прибуток страхових компаній.

Мета статті полягає в дослідженні та прогнозуванні надходжень податку на прибуток страхових компаній для надання рекомендацій стосовно збільшення податкових надходжень до Зведеного бюджету України від страховиків.

Результати. Починаючи з 1997 р. в Україні введено так звану "змішану" систему оподаткування у страхуванні й дотепер оподаткування страховиків складається з двох основних частин. Перша ключова складова є схожою на податок з обігу суб'єкта ринку та фактично є податком на дохід від діяльності з видів страхування, інших, ніж страхування життя за ставкою 3 % і за договорами з довготермінового страхування життя, договорами добровільного медичного страхування й договорами страхування в межах недержавного пенсійного забезпечення за ставкою 0 %. Друга ключова складова є традиційною для суб'єктів ринку і є податком на прибуток від звичайної (як страхової, так і не страхової) діяльності за базовою ставкою. Остання змінювалася відповідно: 1991–1997 рр. – 30–55 %, 2004 р. – 25 %, 2008–2010 рр. – 25 % [24], 2011 р. – 23 %, 2012 р. – 21 %, 2013 р. – 19 %, 2014–2017 рр. – 18 % [25]).

Заслуговує на увагу те, що згідно зі ст. 136 Податкового кодексу України податок на дохід від страхової дія-

льності є частиною податку на прибуток. Тому надалі будемо називати відповідні податкові надходження страховиків надходженням податку на прибуток.

У середньому ставка податку на прибуток підприємств у країнах світу становить близько 20–30 %. За показником "оподаткування 2018" (Tax Paying) Україна посіла 43-є місце в світовому рейтингу серед 189 держав [26]. Водночас за оцінками Всесвітнього економічного форуму, згідно з рейтингом конкурентоспроможності, Україна в 2018 р. посідала 81-ту сходинку серед 137-и країн світу [27]. Іншими словами, вітчизняні норми оподаткування є невисокими, однак очікуваних результатів наповнення бюджету і високих конкурентних переваг поки що не досягнуто. У цьому сенсі можна погодитися з урядом щодо низької фіскальної ефективності податку на прибуток і необхідності шукати інші шляхи наповнення бюджету країни.

Надходження податку на прибуток – динамічний аспект. Як відомо, податок на прибуток є одним з основних бюджетоутворюючих податків в Україні та регулятором економічної активності. Така модель оподатку-

вання загалом відповідає моделям більшості країн Європейського союзу. Останніми роками його частка в дохідній частині Зведеного бюджету України коливається в межах від 7 до 9 %. При цьому, близько 50 % податкових плат до Зведеного бюджету надходить від приватних підприємств, близько 20 % податку формують іноземні підприємства й українські компанії з часткою іноземного капіталу, близько 15 % дають державні та комунальні підприємства. Визначимо, яку частку дохідної частини Зведеного бюджету України формують податки на прибуток страхових компаній (НППС).

Для повноти опису почнемо аналіз з огляду стану національного страхового ринку й наведемо макроекономічні дані за допомогою показників: N – кількість страховиків, A – активи страховиків, N_d – кількість договорів страхування, $ВП$ – валові премії, які визначають фактично доходи від основної діяльності, НППС – надходження податку на прибуток страховиків (включаючи філіали) до Зведеного бюджету України; ЧППС – частка надходжень податку на прибуток від страховиків (включаючи філіали) у надходженнях Зведеного бюджету України (табл. 1).

Таблиця 1. Дані страхового ринку України і надходження податку на прибуток страховиків у 2007–2017 роках

Рік	N	N _d , млн штук	У національній валюті				В іноземній валюті \$		
			A, млрд грн	ВП, млрд грн	НППС, млн грн	ЧППС, %	A, млрд \$	ВП, млрд \$	НППС, млн \$
2007	446	599,8	32,21	18,01	366,68	1,07	6,378	3,57	72,61
2008	469	676,0	41,93	24,01	613,20	1,28	7,961	4,56	116,42
2009	450	575,0	41,96	20,44	515,08	1,56	5,386	2,62	66,11
2010	456	619,1	45,23	23,08	488,65	1,24	5,700	2,91	61,58
2011	442	618,0	48,12	22,69	591,64	1,16	6,039	2,85	74,26
2012	415	178,2	56,22	21,51	748,17	1,39	7,035	2,69	93,63
2013	407	185,3	66,38	28,66	970,16	1,47	8,305	3,59	121,38
2014	382	134,7	70,26	26,77	711,47	1,95	5,911	2,25	59,85
2015	361	202,4	60,73	29,74	854,67	2,19	2,780	1,36	39,12
2016	310	179,5	56,08	35,17	1052,13	1,57	2,195	1,38	41,18
2017	296	185,5	57,38	43,43	930,77	1,27	2,136	1,63	35,00
2018	281	201,08	63,49	49,37	1117,50	0,09	2,334	1,82	41,08

Джерело: систематизовано авторами згідно з даними [2; 21] і перераховано на основі середнього за період курсу долара до гривні [28].

Аналізуючи часову динаміку макроекономічних показників, можна побачити сучасні тенденції розвитку страхового ринку, що охоплюють питання податків:

– зростання до 2008 р., а потім суттєве зменшення після 2014 р. кількості страховиків, коливання й загальне падіння кількості договорів страхування протягом досліджуваного періоду;

– фактичне трикратне падіння величини активів страховиків у доларах США за останнє десятиліття (середня величина активу одного страховика (A/N) зменшувалася від 9,7 млн \$ у 2004 р до 8,3 млн \$ у 2018 р.);

– номінальне збільшення й коливання значень ВП і НППС у національній валюті та фактичне коливання і зменшення показників у доларах США (перш за все, унаслідок девальвації національної грошової одиниці у 2014–2018 рр.);

– невеликі обсяги податкових надходжень від страховиків ЧППС (і поступове зменшення після 2015 р.).

Часовий вимір даних свідчить про незадовільну динаміку дохідної частини Зведеного бюджету України за останнє десятиліття: номінальне зростання в національній валюті з 399 млрд грн у 2011 р. до 1184 млрд грн у 2018 р. і фактичне зменшення у доларах США від 50,1 млрд \$ у 2011 р. до 43,5 млрд \$ у 2018 р. Загалом дохідна частина Зведеного бюджету України становила близько 32 % від ВВП країни [2; 21].

Аналіз виявляє невисоку ефективність чинного податкового регулювання страховиків, оскільки частка надходжень податку на прибуток від страховиків ЧППС у надходженнях Зведеного бюджету України оцінюється за останні 10 років у середньому на рівні 1,39 % у загальних надходженнях до Зведеного бюджету України. Таким чином, результати свідчать про незадовільні тенденції розвитку страхового забезпечення в Україні, виявляють фактичне невиконання фіскальної функції податком на прибуток і показують низький рівень покриття видатків бюджету за допомогою таких надходжень. Усе це зумовлює потребу пошуку нових шляхів розв'язання проблеми підвищення ефективності податкового регулювання страховиків і наповнення бюджету.

Дані також свідчать про наявність циклічних коливань як абсолютних, так і відносних показників і дають змогу провести таку періодизацію оподаткування страхових компаній України для 2007–2017 рр.:

I період (2007–2008) – збільшення надходжень податку на прибуток страховиків і частки страховиків у надходженнях податку на прибуток до Зведеного бюджету України;

II період (2008–2010) – значне зменшення надходжень податку на прибуток страховиків до бюджету (удвічі або майже на 55 млн дол США), що пояснюється, насамперед, впливом світової фінансової кризи та зниженням рівня економічної активності в Україні;

III період (2010–2013) – стрімке збільшення надходжень податку на прибуток страховиків до Зведеного бюджету України з щорічним приростом на рівні 20–30 %;

IV період (2014 р. – донині) – переважне зменшення фіскальної ролі прибуткового оподаткування страховиків унаслідок зменшення базової ставки податку на прибуток до 18 % та одночасного зменшення ключових фінансових показників діяльності страхових компаній.

Особливо варто відмітити досягнення мінімального значення надходжень податку на прибуток страховиків до Зведеного бюджету України у доларах США у 2017 р. у розмірі 35 млн дол США та частки страховиків у покритті видатків бюджету – на рівні 0,09 % у 2018 р.

Виявлена циклічність у динаміці надходжень податку на прибуток страховиків характеризується різною терміновістю:

– II і III періоди тривали три роки, що свідчить про середньотерміновість циклів;

– IV період триває вже п'ять років, що свідчить про ризики пролонгації у довгострокову перспективу та неможливості зупинити зменшення фіскальної ролі податку на прибуток страховиків в умовах вітчизняних реалій.

На основі визначених тенденцій і виявленої циклічності та із урахуванням експертної думки щодо подальшої девальвації національної валюти можна висунути гіпотези про тренди щодо номінального зростання показника НППС у національній валюті та зменшення НППС у доларах США. Зосередимо увагу на аналізі показників за допомогою трендів.

Надходження податку на прибуток – прогнозно-часовий аспект. Визначимо напрям переважних змін податкових надходжень страховиків і побудуємо відповідний тренд для прогнозування. Для дослідження було обрано фактичний щорічний обсяг надходжень податку на прибуток страховиків до Зведеного бюджету України за останні 12 років (табл. 1). За допомогою пакету Excel "Аналіз даних" для економіко-статистичних розрахунків авторами було апробовано різні типи залежностей функції тренду. Варто зазначити, що розраховані за допомогою подібних функцій прогнозні значення слід вважати достовірними тільки в періоді, що не перевищують 20 % загальної кількості спостережень (у нашому випадку 12 спостережень). Із урахуванням цього ми знайшли прогнозні значення на наступні два роки.

Тренд 1. Номінальне зростання показника НППС у національній валюті. Припустимо збереження темпів зростання показника НППС у національній валюті та виконаємо прогнозування надходжень податку на прибуток страховиків НППС у національній валюті (млн грн) для наступних років (2019–2020).

Дані дозволяють обрати лінійну функцію тренду, де аргумент функції тренду, X – номер року, номер спостереження (рис. 1). У нашому випадку номер 1 відповідає 2007 р., а номер 14 – 2020 р. Індекс достовірності такої апроксимації отримано на рівні $R^2=0,82$, що відповідає високому ступеню обґрунтування лінійного тренду.

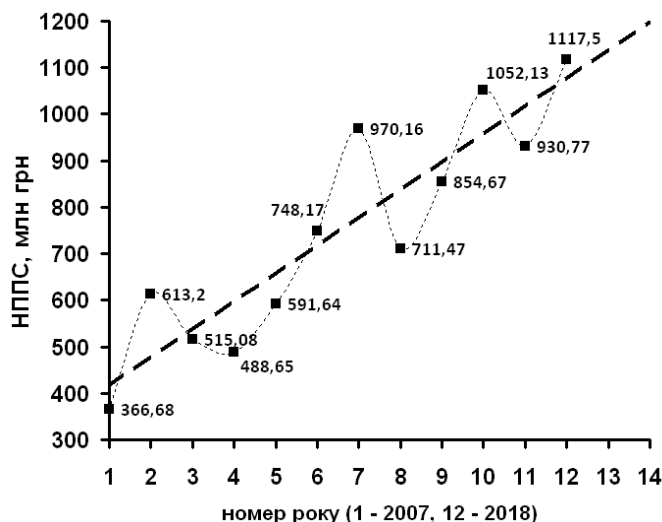

Рис. 1. Графічне зображення коливань фактичних даних НППС (квадрати та фактичні значення поруч) і прогнозованих значень НППС (пунктирна пряма тренду) у національній валюті (млн грн)

Джерело: побудовано авторами згідно з даними [1–2; 21].

На рис. 1 показано фактичні дані (квадрати), починаючи з 2007 р., і відповідне прогнозування податкових надходжень (пунктирна пряма) на наступні роки, яке визначається за спрощеною формулою :

$$Y_1 = 60,448 X + 353,77. \quad (1)$$

Прогнозні значення надходжень податку на прибуток страховиків ($НППС=Y_1$) за формулою (1) становлять

$Y_1=1139,59$ млн грн для 2019 р. і $Y_1=1200,04$ млн грн для 2020 р.

Тренд 2. Зменшення показника НППС у доларах США. Виконаємо відповідне прогнозування НППС для наступних років (2019–2020). Прогнозні надходження податку на прибуток страховиків НППС у доларах США для наступних років задовільно описуються кривою тренду експоненціального типу (рис. 2). Індекс достовірності такої апроксимації отримано на рівні $R^2=0,48$.

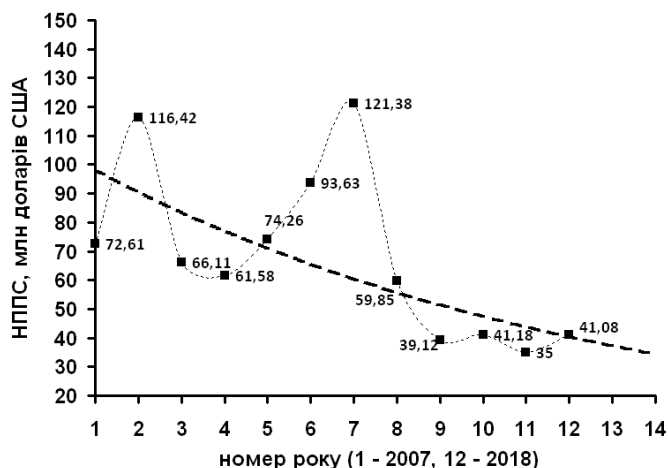

Рис. 2. Графічне зображення фактичних даних (квадрати та фактичні значення поруч) і прогнозованих значень (пунктирна спадна крива тренду) для величини НППС у іноземній валюті (млн дол США)

Джерело: побудовано авторами згідно з даними [21] і прогнозів на основі [25].

На рис.2 прогнозні значення показника НППС (НППС= Y_2) визначаються трендом на основі формули:

$$Y_2 = 106,644 \exp(-0,0806 \cdot X). \quad (2)$$

Прогнозні значення надходжень податку на прибуток страховиків за формулою (2) становлять $Y_2=37,4$ млн дол США для 2019 р. і $Y_2=34,5$ млн дол США для 2020 р.

За незмінних умов ведення бізнесу прогнозні значення надходжень податку на прибуток страховиків до Державного бюджету України формуватимуть малі частки таких надходжень і тому повинні враховуватися під час обґрунтування джерел наповнення дохідної частини бюджету й оптимізації видаткової частини.

Надходження податку на прибуток – факторний аналіз. У межах дослідження нами було висунено гіпотезу щодо факторної залежності надходжень податку на прибуток страховиків НППС (Y_3) від ключових індикаторів розвитку страхового ринку (фактори X). Перевірку такої гіпотези було виконано за допомогою багатфакторної регресійної моделі. Факторними ознаками моделі слугували такі показники як кількість страхових компаній, кількість укладених договорів, розмір активів страховиків, дохід від реалізації послуг у вигляді валових страхових премій, базова ставка податку на прибуток підприємств, ВВП країни.

За відповідним підходом ми побудували матрицю парних коефіцієнтів кореляції, що дало змогу виключити дублюючі показники, що мали тісний прямий (або обернений) зв'язок із високими значеннями коефіцієнтів кореляції Пірсона понад $r=0,8$ (і менші за $r=-0,8$). Аналогічно ми вилучили фактори, що мали слабкий зв'язок із результуючим показником НППС (Y_3). Унаслідок чого залишилися лише відносно незалежні між собою фактори X (або такі, що мають слабкий взаємний зв'язок), що впливають на результативну ознаку Y_3 .

Аналіз показника НППС для випадку даних у національній валюті дає змогу записати лінійну залежність у вигляді двофакторної моделі:

$$Y_3 = -168,43 + 9,145 X_1 + 14,957 X_2. \quad (3)$$

Тут позначено: Y_3 – НППС у національній валюті (млн грн), X_1 – активи страховиків у національній валюті (А, млрд грн), X_2 – валові страхові премії в національній валюті (ВП, млрд грн). Відповідні дані наведено в табл. 1.

У обчисленнях за формулою (3) коефіцієнт множинної регресії $R=0,92$; коефіцієнт детермінації $R^2=0,85$; стандартна помилка 103,85. Коефіцієнт множинної регресії вказує на щільний зв'язок між результативним показником і факторами, що підтверджує правильність обрання нами факторних ознак. З огляду на високі значення коефіцієнтів множинної регресії й детермінації, дана залежність є достатньо закономірною. Показник дисперсії, значущості F і показник F -статистики свідчать про достатній рівень достовірності результатів оцінювання.

Аналогічний підхід на основі даних у доларах США приводить до трифакторної моделі регресії з відповідною лінійною залежністю:

$$Y_3 = 45,049 + 12,293 X_1 + 10,192 X_2 - 0,1698 X_3. \quad (4)$$

Тут позначено: Y_3 – НППС у доларах США (млн дол), X_1 – активи страховиків у доларах США (А, млрд дол), X_2 – валові страхові премії у доларах США (ВП, млрд дол), X_3 – кількість страховиків (N). Відповідні дані наведено в табл. 1.

Аналіз вказує на щільний зв'язок між результативним показником і факторами: коефіцієнт множинної регресії $R=0,96$; коефіцієнт детермінації $R^2=0,93$; стандартна помилка 9,29. З огляду на високі значення коефіцієнтів множинної регресії та детермінації, ця залежність є достатньо закономірною. Показники дисперсії, значущості F і F -статистики свідчать про достатній рівень достовірності результатів оцінювання.

Таким чином, чинна система оподаткування зумовлює залежність податкових надходжень податку на прибуток страховиків за формулами (3)–(4) із трьома ключовими факторами.

Проаналізуємо прогнозні значення надходжень податку на прибуток страховиків за умов незмінних правил ведення бізнесу і податкового регулювання. Наведені гіпотези про тренди щодо номінального зростання показника надходжень податку на прибуток страховиків у національній валюті та зменшення такого показника в доларах США виявляють прогнозні значення для 2020 р. на рівні 1200 млн грн і 34,5 млн дол США, відповідно. Фактично ці значення відповідають обмінному курсу на рівні 34,78.

Можливості збільшення податкової віддачі страховиків. Отримані результати стосовно малих обсягів податкових надходжень до Зведеного бюджету України від страховиків зумовлюють потребу в пошуку шляхів підвищення розмірів таких надходжень і надання

рекомендацій стосовно поліпшення ефективності податкового регулювання страхового ринку України.

Одним із можливих шляхів, який розглядався останніми роками полягав у запровадженні податку на виведений капітал [29]. За таким підходом доходи і прибуток будь-якого підприємства не повинні цікавити фіскальні органи. Припускалося, що власники бізнесу прагнуть залишити кошти на рахунках своїх компаній і вкласти їх у розвиток. Підхід також передбачає оподатковувати виплати за договорами страхування на користь страховиків-нерезидентів. Для порівняння були обрані країни, де такий підхід уже працює: Естонія, Латвія, Грузія. Із позицій фіскального механізму операції розділені на дві категорії з відповідними ставками податку:

15 % до операцій із виведення капіталу (виплата дивідендів);

20 % до платежів, еквівалентних виведенню капіталу (виплата відсотків, фінансової допомоги, страхових платежів, роялті тощо), за винятком застосування ставки 5 % при виплаті пов'язаній особі-нерезиденту.

Однак, можна виявити проблемні точки такого підходу, серед яких:

- значне зменшення надходжень до бюджету в перші роки після запуску (відсутність компенсаторів у бюджеті);
- власники можуть і не відмовитися від дивідендів (тоді розвиток не відбудеться).

На нашу думку, можливість збільшення податкової віддачі страховиків і вдосконалення оподаткування може полягати в тому, щоб запровадити диференційоване оподаткування прибутків страховиків за окремими видами діяльності. Відповідний підхід був уперше запропоновано у 2010–2012 рр. у дослідженнях Л. Шірінян, де враховано вимоги щодо складання фінансової звітності (яка має містити інформацію про фінансове становище, результати діяльності й рух грошових коштів підприємства) і запропоновано для страховиків поділ на чотири види діяльності: основна операційна діяльність (якою є безпосередньо страхова і перестрахова діяльність); інша операційна діяльність (разом із діяльністю від надзвичайних подій); фінансова діяльність; інвестиційна діяльність. За таким підходом вісім грошових потоків доходів і витрат формують прибутки за кожним видом діяль-

ності і загальний прибуток страховика. Диференційоване оподаткування прибутку страховиків залежить від виду, напряму, обсягів і результатів діяльності [19, с. 33]. В умовах сьогодення, після прийняття Податкового Кодексу, виникає потреба в удосконаленні такого підходу в частині зменшення й уніфікації базової ставки для різних видів діяльності з метою уникнення зловживань податковою оптимізацією. Відповідна пропозиція щодо податку на прибуток страховиків-резидентів і нерезидентів формулюється таким чином:

12 % за прибутком від основної операційної діяльності (ПООД);

12 % за прибутком від іншої операційної діяльності (ПІОД);

12 % за прибутком від фінансової діяльності (ПФД);

12 % за прибутком від інвестиційної діяльності (ПІД);

3 % за інвестиційними витратами резидентів в економіку інших країн обсягом понад 1 млн грн на рік.

Порівняємо пропозицію авторів із чинною нормою для виявлення особливостей і переваг нового підходу. Припустимо спочатку, що страховик працює в Україні та має результати діяльності з відповідними прибутками: ПООД=10 млн грн, ПІОД=20 млн грн, ПФД=30 млн грн, ПІД=40 млн грн. Розрахуємо величину можливих сплачених податків для такого страховика (табл. 2), де загальний прибуток (ЗП):

$$\text{ЗП} = 10 + 20 + 30 + 40 = 100 \text{ млн грн.}$$

Наші підрахунки (табл. 2) дають змогу зрозуміти, що в разі одержання прибутків за всіма видами діяльності страховик сплачуватиме за пропозицією авторів податки менші, ніж за чинними вимогами оподаткування.

Податкова віддача за диференційованого оподаткування (яка визначається як відношення сплачених податків до загального прибутку у відсотках) є значно меншою за чинну норму: податкова віддача за новим методом диференційованого оподаткування є найменшою і для наведених даних дорівнює 12 %.

Отже, такий результат є вигідним для успішного страховика і, на перший погляд, не зовсім прийнятним для держави з позицій податкових надходжень до бюджету: 18 млн грн > 12 млн грн.

Таблиця 2. Порівняння пропозицій щодо оподаткування прибутку на прикладі модельного завдання з додатними прибутками

Показник діяльності	Значення (млн грн)	Пропозиція – диференційоване оподаткування	Чинна норма – Кодекс – 18 % прибутку
ПООД	10	0,12·10=1,2	0,18·100=18,0
ПІОД	20	0,12·20=2,4	
ПФД	30	0,12·30=3,6	
ПІД	40	0,12·40=4,8	
Загальний прибуток, ЗП, млн грн			100
Усього сплачених податків, млн грн		12,0	18,0
Податкова віддача, %		12%	18%

Джерело: розробка й розрахунки авторів.

Насправді такий підхід буде прийнятним для держави і збільшить надходження до Зведеного бюджету України. Змоделюємо іншу ситуацію й обґрунтуємо наведену пропозицію. Припустимо, що страховик здійснює діяльність на території України і має від'ємні результати за інвестиційною діяльністю (тобто збитки): ПООД=10 млн грн, ПІОД=20 млн грн, ПФД=30 млн грн, ПІД=-20 млн грн. Розрахунок загального прибутку (ЗП) дає значення:

$$\text{ЗП} = 10 + 20 + 30 - 20 = 40 \text{ млн грн.}$$

Дослідимо величину можливих сплачених податків для такого страховика (табл. 3). Як бачимо, у разі наявності збитків за окремими видами діяльності страховик сплачуватиме податки, більші за відповідні, згідно з чинними вимогами оподаткування. Такий результат є ефективним з погляду державного фінансового регулювання та спрямування коштів у бюджет: 7,2 млн грн > 5,4 млн грн.

При цьому фактична податкова віддача за моделлю диференційованого оподаткування стає 24 %, тобто більшою за чинну норму 18 %.

Таблиця 3. Порівняння пропозицій щодо оподаткування прибутку на прикладі модельного завдання з від'ємним прибутком за інвестиційною діяльністю

Показник діяльності	Значення (млн грн)	Пропозиція – диференційоване оподаткування	Чинна норма – Кодекс – 18 % прибутку
ПООД	10	$0,12 \cdot 10 = 1,2$	0,18 \cdot 30 = 18,0
ПЮД	20	$0,12 \cdot 20 = 2,4$	
ПФД	30	$0,12 \cdot 30 = 3,6$	
ПІД	-30	-	
Загальний прибуток, ЗП, млн грн			30
Усього сплачених податків, млн грн		7,2	5,4
Податкова віддача, %		24 %	18 %

Джерело: розробка і розрахунки авторів.

Таким чином, можна дійти висновку, що диференційоване оподаткування стимулюватиме страховиків до отримання й декларування позитивних прибутків за кожним видом діяльності окремо. Саме тому, вважаємо що модель диференційованого оподаткування є найбільш придатною для позитивного ефекту у страховій економіці та може бути адаптовано до інших фінансових установ і підприємств різних галузей економіки. За таких умов податки на прибутки страховиків стануть прямими податками на прибутки. Страховики сплачуватимуть податки лише за тими видами їхньої діяльності, за якими одержано прибутки. Це значно зменшить можливості участі страховиків у наданні послуг із податкової оптимізації й бажання приховати прибутки.

Висновки та дискусія. Проведений аналіз надходжень податку на прибуток страхових компаній України до Зведеного бюджету України у 2007–2018 рр. виявляє малі значення часток страховиків у загальних податкових надходженнях: частка надходжень податку на прибуток від страхових компаній у надходженнях податку на прибуток до Зведеного бюджету України не перевищувала 2 %. Проведені економіко-статистичні розрахунки свідчать про зменшення фіскальної ролі прибуткового оподаткування страховиків протягом останніх років, що має наслідком скорочення їхньої частки до 0,09 % на кінець досліджуваного періоду.

Можливість збільшення податкової віддачі страховиків і удосконалення оподаткування може полягати в тому, щоб запровадити диференційоване оподаткування прибутків страховиків за окремими видами діяльності. Диференційоване оподаткування прибутку страховиків залежить від виду, напряму, обсягів і результатів діяльності і формулюється так: 12 % за прибутком від основної операційної діяльності; за прибутком від іншої операційної діяльності; 12 % за прибутком від фінансової діяльності; 12 % за прибутком від інвестиційної діяльності та 3 % за інвестиційними витратами резидентів в економіку інших країн обсягом понад 1 млн грн на рік (податок на вивезений капітал). Доцільність підходу визначається тим, що податки на прибутки страховиків стануть прямими податками; страховики сплачуватимуть податки лише за тими видами їхньої діяльності, за якими одержано прибутки; буде зменшено можливість участі страховиків у наданні послуг із податкової оптимізації й бажання приховати прибутки. Розрахунки за методом диференційованого оподаткування аргументують можливість наповнення бюджету та підвищення ефективності фіскальної складової державної податкової політики.

Перевірка гіпотези стосовно факторного впливу податкових надходжень на основі багатфакторного кореляційно-регресійного аналізу дала змогу визначити кореляцію у вигляді функціональної залежності для надходжень податку на прибуток страховиків, де основними факторами формування податкових надходжень є активи страховиків, валові страхові премії, кількість страховиків. Розрахунки показника надходжень податку на

прибуток страховиків у національній валюті та в доларах США (за умов незмінних правил ведення бізнесу і податкового регулювання) дають прогнозні значення для 2020 р. на рівні 1200 млн грн і 34,5 млн дол США, що відповідає обмінному курсу на рівні 34,78. Отримані співвідношення слугують науковим обґрунтуванням прогнозних значень і практичного оцінювання з боку вповноважених органів.

Список використаних джерел:

1. Статистичний збірник: "Бюджет України 2017" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202017%20\(publish\).pdf](https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202017%20(publish).pdf)
2. Бюджет України: Доходи. Case Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cost.ua/en/budget/revenue/>.
3. Реєстр великих платників податків на 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/reestri/280066.html>
4. Реєстр великих платників податків на 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/reestri/214495.html>
5. Василенко А. В. Податкове стимулювання розвитку страхування / А. В. Василенко // Вісн. КНТЕУ. – 2012. – № 4. – С. 34–46.
6. Гаманкова О. О. Оподаткування страховиків податком на прибуток як важель державного регуляторного впливу / О. О. Гаманкова, Д. В. Гаманков // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – 2011. – № 126. – С. 5–8.
7. Гнатюх О. Податкова політика в сфері страхування / О. Гнатюх // Ринок цінних паперів України. Вісник Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. – 2010. – № 11–12. – С. 19–22.
8. Жам О. Ю. Оподаткування страхової діяльності податком на прибуток підприємств / О. Ю. Жам, В. А. Панькова // Науковий вісн. Херсон. держ. ун-ту. Економічні науки. – 2017. – Вип. 23(2). – С. 86–89.
9. Кисельова О. М. Концептуальні підходи щодо оподаткування страхової діяльності / О. М. Кисельова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 7 (86). – С. 107–113.
10. Островерха Р. Е. Прибуток страхових компаній та порядок його формування / Р. Е. Островерха // 36. наук. праць Нац. ун-ту державної податкової служби України. – 2011. – № 1. – С. 384–393.
11. Сидоренко О. Особливості оподаткування страховиків України: проблемні питання / О. Сидоренко // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2016. – № 3. – С. 214–222.
12. Тимошук О. В. Теоретичні аспекти податкового регулювання страхової діяльності / О. В. Тимошук // Вісн. Нац. ун-ту "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Сер. : Економічна теорія та право. – 2014. – № 2. – С. 146–152.
13. Шірінян Л. В. Оподаткування страхових компаній України / Л. В. Шірінян // Фінанси України. – 2010. – № 5. – С. 76–85.
14. Яворська Т. В. Стратегія державного регулювання страхового підприємництва в Україні – відповідь на сучасні виклики та загрози / Т. В. Яворська // Бізнес Інформ. – 2015. – № 9. – С. 296–301.
15. Завада А. Л. Цель определяет средства / А. Л. Завада // Финансовые услуги. – 2005. – № 4. – С. 43–45
16. Сосис А. Варианты возможны, лишь бы рынок не пострадал / А. Сосис, Е. Машаро // Финансовые услуги. – 2005. – № 4. – С. 38–42.
17. Василенко А. В. Оподаткування інвестиційної діяльності страхових компаній / А. В. Василенко // Прометей. – № 3(18). – 2005. – С. 128–131.
18. Кисельова О. М. Модель оподаткування страхової діяльності: тенденції та механізми : монографія / О. М. Кисельова. – К. : Вид. дім "Корпорація", 2006. – 375 с.
19. Шірінян Л. В. Диференційоване оподаткування страховиків як спосіб фінансового регулювання страхового ринку / Л. В. Шірінян // Бухгалтерський облік і аудит. – 2013. – № 1. – С. 30–36.
20. Шірінян Л. В. Фінансове регулювання страхового ринку України: проблеми теорії та практики : монографія / Л. В. Шірінян. – К. : Вид-во "Центр учбової літератури", 2014. – 458 с.
21. Виконання Державного бюджету. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.treasury.gov.ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2017-rik>.

22. Огляд страхового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Ohliad-strakhovoho-rynku.html>

23. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/stru#Stru>

24. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 28.12.1994 № 334/94-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/334/94-вр>

25. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

26. В Україні вдвічі покращився рейтинг податкового клімату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.finance.ua/ua/news-/415318/v-ukrayini-vidvichi-pokrashhyvsya-rejtyng-podatkovogo-klimatu>.

27. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2017–2018 (The Global Competitiveness Index). 28.09.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-rejtyngu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2>.

28. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. Офіційний вебсайт НБУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls.

29. Податок на виведений капітал: які "пряники" він обіцяє найма-ним працівникам та економіці України в цілому. Газета "Сьогодні" від 20 липня 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukr.segodayna.ua/economics/enews/nalog-na-vyvedenyuu-kapital-kakie-pryaniki-on-sulit-naemnym-rabotnikam-i-ekonomike-ukrainy-v-celom-1155078.html>.

Received: 04/01/19

1st Revision: 08/01/19

Accepted: 10/04/19

Л. Ширинян, д-р экон. наук, проф.,

С. Бойко, канд экон. наук, доц.,

О. Толстенко, канд. экон. наук, доц.

Национальный университет пищевых технологий, Киев, Украина

АНАЛИЗ И ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ПОСТУПЛЕНИЙ В ГОСУДАРСТВЕННЫЙ БЮДЖЕТ УКРАИНЫ ОТ НАЛОГА НА ПРИБЫЛЬ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ

Посвящена анализу поступлений в Государственный бюджет Украины от налога на прибыль страховых компаний Украины (НППС). Аргументирована возможность увеличения налоговой отдачи страховщиков и совершенствования налогообложения путем запуска дифференцированного налогообложения доходов страховщиков по отдельным видам деятельности. Показано наличие циклических колебаний как абсолютных, так и относительных показателей, что позволило провести эволюционную периодизацию налогообложения страховых компаний. В рамках факторного анализа определены корреляции в виде функциональной зависимости для показателя НППС, где основными факторами формирования налоговых поступлений являются активы страховщиков, валовые страховые премии, количество страховщиков.

Ключевые слова: налог на прибыль, страховые компании, дифференцированное налогообложение доходов, прогнозирование, регрессионный анализ, многофакторная модель, Сводный бюджет Украины.

L. Shirinyan, Doctor of Sciences (Economics), Professor,

S. Boiko, PhD in Economics, Associate Professor,

O. Tolstenko, PhD in Economics, Associate Professor

National University of Food Technologies, Kyiv, Ukraine

ANALYSIS AND FORECASTS OF INCOMES TO UKRAINE'S STATE BUDGET FROM THE PROFIT TAX OF INSURANCE COMPANIES

The paper is devoted to the analysis of income to State Budget of Ukraine due to the profit tax of insurance companies of Ukraine (PTIC). Authors argue the possibility of increasing the tax return of insurers and improving taxation by starting differentiated taxation of insurers' profits for different types of activities. The existence of cyclical fluctuations as absolute as well as relative indicators has been shown, which made it possible to offer the evolutionary periodization of taxation of insurance companies of Ukraine. In the framework of factor analysis, a correlation has been determined in the form of functional dependence for PTIC, where the main factors in the formation of tax receipts are the assets of insurers, gross insurance premiums, and the number of insurers.

Keywords: profit tax, insurance companies, differentiated taxation of profits, forecasting, regression analysis, multi-factor model, Consolidated budget of Ukraine.

References (in Latin): Translation / Transliteration/ Transcription:

1. Statystychnyi zbirnyk: "Biudzhet Ukrainy 2017" / Statistical book: "Ukrainian Budget 2017" [online]. Available at: [https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202017%20\(publish\).pdf](https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202017%20(publish).pdf).

2. Budget of Ukraine: Revenue. Case Ukraine [online]. Available at: <http://cost.ua/en/budget/revenue/>.

3. Reiestr velykykh platnykiv podatkov na 2017 rik / Registry of big taxpayer for 2017 year [online]. Available at: <http://sfs.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/reestri/280066.html>.

4. Reiestr velykykh platnykiv podatkov na 2016 rik / Registry of big taxpayer for 2016 year [online]. Available at: <http://sfs.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/reestri/214495.html>.

5. Vasylenko, A. V., 2012. The tax stimulation of the development of insurance. Herald of Kyiv National University of Trade and Economics, vol. 4, pp. 34-46.

6. Hamankova, O.O., Hamankov, D.V., 2011. Taxation of insurers by income tax as a lever of state regulatory influence. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, vol. 126, pp. 5-8.

7. Hnatysh, O., 2010. Tax policy in the insurance Securities market of Ukraine, vol. 11-12, pp. 19-22.

8. Zham, O.Iu, Pankova, V.A., 2017. Taxation insurance by profit tax of companies. Scientific Journal of Kherson State University. Series "Economic Sciences", vol. 23(2), pp. 86-89.

9. Kyselova, O. M., 2008. Conceptual approaches to taxation of insurance activities. Market relations development in Ukraine, vol. 7(86), pp. 107-113.

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

НДР, у межах якої написана стаття. Результати дослідження отримано в межах держбюджетної теми кафедри фінансів Національного університету харчових технологій (м. Київ) "Комплексна оцінка та шляхи підвищення конкурентоспроможності страхового ринку України в контексті європейської інтеграції" за підтримки Міністерства освіти і науки України (номер Державної реєстрації 0117U001246, наказ МОН України № 198 від 10.02.2017, термін виконання 2017–2019 рр., керівник – д-р экон. наук, проф. Л. В. Ширинян).

Author's declaration on the sources of funding. The results of the study are obtained within the framework of the State budget theme of the Department of Finance of the National University of Food Technologies (Kyiv) "Complex assessment and ways of increasing of the competitiveness of the insurance market of Ukraine in the context of European integration" supported by the Ministry of Education and Science of Ukraine (governmental certification 0117U001246, order №198 dated 10.02.2017, term of execution 2017–2019, supervisor – Prof. Lada Shirinyan).

10. Ostroverkha, R.E., 2011. Profit of insurance companies and the order of its formation. Collection of scientific works of the National University of State Tax Service of Ukraine, vol. 1, pp. 384-393.
11. Sydorenko, O., 2016. The peculiarities of taxation of Ukrainian insurance companies: problematic issues. Problems and prospects of economy and management, vol. 3, pp. 214-222.
12. Tymoshchuk, O. V., 2014. Theoretical aspects of the tax regulation of insurance activity. Bulletin of the National University "Law Academy of Ukraine named after Yaroslav Mudryi". Economic Theory and Law, vol. 2, pp. 146-152.
13. Shirinyan, L.V., 2010. Taxation of insurance companies of Ukraine. Finance of Ukraine, vol. 5, pp. 76-85.
14. Iavorska, T.V., 2015. Strategy of the state regulation of insurance business in Ukraine – the answer to current challenges and threats. Business inform, vol. 9, pp. 296-301.
15. Zavada, A.L., 2005. The goal determines the means. Financial services, vol. 4, pp. 43-45.
16. Sosys, A., Masharo, E., 2005. Variants are possible if only the market does not suffer. Financial services, vol. 4, pp. 38-42.
17. Василенко А. В. Оподаткування інвестиційної діяльності страхових компаній / А. В. Василенко // Прометей. – № 3(18). – 2005. – С. 128-131.
18. Кисельова О. М. Модель оподаткування страхової діяльності: тенденції та механізми : монографія / О. М. Кисельова. – К. : Вид. дім "Корпорація", 2006. – 375 с.
19. Shirinyan, L.V., 2013. Differential taxation of insurers as a way of financial regulation of the insurance market. Accounting and audit, vol. 1, pp. 30-36.
20. Shirinyan, L.V., 2014. Financial regulation of insurance market of Ukraine: theory and practice problems. Monograph. Kyiv: Center for Educational Literature. 458 p.
21. Vykonnannya Derzhavnogo biudzhetu / Implementation of the State Budget. Web-site of the State Treasury Service of Ukraine [online]. Available at: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukraini-za-2017-rik>.
22. Ohliad strakhovoho rynku / Review of insurance market [online]. Available at: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Ohliad-strakhovoho-rynku.html>
23. Budget Code of Ukraine № 2456-VI dated 08.07.2010 [online]. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/stru#Stru>
24. On Enterprise Profit Tax № 334/94-BP dated 28.12.1994 [online]. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/334/94-bp>
25. Tax Code of Ukraine № 2755-VI dated 02.12.2010 [online]. Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
26. V Ukraini vdvichi pokrashchivysya reytynh podatkovoho klimatu / Ukraine has doubled the tax credit rating [online]. Available at: <https://news.finance.ua/ua/news/-/415318/v-ukrayini-vidvichi-pokrashchivysya-rejtyng-podatkovogo-klimatu>.
27. Pozytysiya Ukrainy v reytynhu krayin svitu za indeksom hlobal'noyi konkurentospromozhnosti 2017-2018 (The Global Competitiveness Index). 28.09.2017 / The position of Ukraine in the world ranking according to the Global Competitiveness Index (2017-2018). Dated 09.28.2017 [online]. Available at: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-rejtyngu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2>.
28. Official course of hryvna with respect to foreign currencies. Official website of National bank of Ukraine [online]. Available at: https://bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls.
29. Podatok na vyvedenny kapital: yaki "pryanky" vin obitsyaye naymanym pratsivnykam ta ekonomitsi Ukrainy v tsilomu. Gazeta "Segodnja" vid 20 lyunya 2018. / Tax on withdrawn capital: what kind of "gingerbread" he promises to hired workers and the economy of Ukraine as a whole. The newspaper "Segodnia" dated July 20, 2018. [online]. Available at: <https://ukr.segodnya.ua/economics/enews/naloga-vyvedenny-kapital-kakie-pryaniki-on-sulit-naemnym-rabotnikam-i-ekonomike-ukrainy-v-celom-1155078.html>.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2019; 3(204): 64-71

УДК 005.932

JEL classification: 190, 210

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2019/204-3/9>

Т. Шталь, д-р екон. наук, проф.

ORCID iD 0000-0003-1256-9854,

А. Уварова, асп.

ORCID iD 0000-0002-3012-3007

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, Харків, Україна

ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ФОРМАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛІ

Досліджено наукові погляди на зміст логістичної діяльності підприємства. Надано сутнісні характеристики логістичної діяльності за функціонального та процесного підходів, з урахуванням функціонально-операційних та управлінських аспектів процесів і операцій. Наведено визначення логістичної діяльності підприємства з дотриманням процесно-функціонального підходу. Визначено особливості логістичних потоків торговельного підприємства. Ураховуючи основні функції торговельного підприємства та завдання логістики, побудовано й обґрунтовано модель логістичної діяльності торговельного підприємства.

Ключові слова: логістична діяльність, логістичний процес, логістичний потік, логістична модель, торговельне підприємство.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання ефективність функціонування торговельного підприємства пов'язують з інтеграцією матеріальних, фінансових та інших ресурсів, що забезпечується дотриманням логістичного підходу в управлінні й організації ефективної логістичної діяльності. Крім того, відкритість національної економіки та активність інформатизації суспільства ще більше посилюють роль логістики в забез-

печенні цільових настанов діяльності торговельного підприємства й актуалізують проблематику дослідження теорії і практики логістичного управління торговельним підприємством. Проте, незважаючи на активне використання в економічній літературі термінів, пов'язаних із логістичною діяльністю, серед науковців відсутній єдиний погляд щодо їхньої сутності та моделі логістичної діяльності торговельного підприємства, саме це і визначило актуальність цієї статті.